

ASOSIY IQTISODIYOT MUAMMOLARINI YECHISHDA O‘ZBEKISTON INFRATUZILMASIGA INVESTITSIYALARNING O‘RNI

Rahimova Qizlarxon Ne'matjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi

Axmadaliyeva Mohigul Qodirovna

Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi

Odilov Jamshidbek Doniyor o‘g‘li

Farg‘ona davlat universiteti talabasi

ARTICLE INFO.

Kalit so‘zlar: elektroenergetika sanoati, investitsiyalar, elektr uzatish liniyalarini takomillashtirish.

Annotatsiya

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasining elektr energetikasi infratuzilmasini rivojlantirishga yo‘naltirilgan investitsiyalar haqida so‘z boradi. Iqtisodiyotdagi asosiy muammolarni hal etishda elektroenergetikaga yo‘naltirilayotgan investitsiyalar qanday o‘rin egallashi va sarmoyalarni qanday maqsadlarga yo‘naltirish zarurligi qayd etildi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Tez rivojlanayotgan davrimizda iqtisodiyot barqarorligini ta‘minlash kunning asosiy masalasiga aylandi. Dunyoning turli mintaqalarida sodir bo‘layotgan tabiiy va texnogen ofatlar, mintaqalarda ro‘y berayotgan siyosiy o‘zgarishlar iqtisodlari o‘sib borayotgan mamlakatlarga kuchli zarba beradi. Chunki hozirgi zamonda iqtisodiyotning rivojlanishi bir davlatga emas, balki bir necha davlatga bog‘liq. Misol tariqasida, mamlakatlarning o‘zaro ishonchsizligi va buning natijasida yuzaga kelgan nizolar tufayli bir davlat tomonidan boshqa davlatga nisbatan qo‘llanayotgan iqtisodiy sanksiyalar uchinchi davlatlarga ham ta‘sir qilmasligini ko‘rishimiz mumkin. Bundan tashqari, tabiiy va texnogen ofatlarning iqtisodiyotga yetkazilgan zarar ko‘lami ham juda katta. Qolaversa, bunday tabiiy ofatlar mamlakat infratuzilmasining barqaror ishlashiga putur etkazsa, bu ham iqtisodiyotda muvaffaqiyatsizlikka olib keladi. 2022-yil 25-yanvarda Markaziy Osiyoda sodir bo‘lgan elektr energiyasining uzilishi bunga misol bo‘la oladi. Markaziy Osiyoning yagona elektr tarmog‘ida ro‘y bergan yirik avariya natijasida O‘zbekistonning ko‘plab hududlarida, ayrim hududlarida bir necha soat davomida elektr ta‘minotida uzilishlar kuzatildi. Qirg‘iziston va Qozog‘iston viloyatlari. Voqea uch mamlakatda 40 milliondan ortiq odamga ta‘sir ko‘rsatdi. Strategik obyektlar, ijtimoiy muassasalar va aholini elektr ta‘minoti uzilib qoldi. Umumiy tizimdagi nosozliklar tufayli mamlakatimizdagi mavjud gaz qazib olish konlari va gazni qayta ishlash zavodlarida texnologik jarayonlarda nosozliklar yuzaga keldi. Bu, o‘z navbatida, gaz ishlab chiqarishning kamayishiga olib keldi. Shu bilan birga, “O‘ztransgaz” AJ tizimidagi kompressor stansiyalari agregatlari faoliyati to‘xtatildi. Xususan, 25-yanvar kuni G‘allaorol COPda 12 ta gaz qurilmasi ishlamay qoldi. Shuning uchun issiqlik elektr stansiyalarida gaz bosimining pasayishi elektr energiyasi ishlab chiqarish hajmiga salbiy ta‘sir ko‘rsatdi. Faqatgina aholini belgilangan tarif bo‘yicha issiqlik energiyasi bilan ta‘minlaganlik uchun 5,7 milliard so‘mga yaqin mablag‘ iste‘molchilarga

qaytarildi. Bu faqat issiqlik quvvatini berish paytida yo'qotishlardir. Jamiyatimizning boshqa sohalariidagi zarar bundan ham katta. Yuqoridagi misollardan ko'rinib turibdiki, infratuzilmaga yetkazilgan zarar mamlakatda iqtisodiy muammolarni keltirib chiqaradi.

Iqtisodiy muammolarni hal qilishda ko'plab masalalarni hal qilish kerak.

Darhaqiqat, bu muammolarning yechimi sifatida mamlakatimizga jalb etilayotgan sarmoyalarning o'rni juda yuqori. Xususan, mamlakat infratuzilmasiga sarmoya kiritilishi bu muammolar paydo bo'lishining oldini olishi mumkin edi. Elektr energetikasiga kiritilishi kerak bo'lgan sarmoyalar va birinchi navbatda, elektr energetika sohasiga nima uchun sarmoya kiritilishi va iqtisodiyotimizga qanday foyda keltirishi haqida bir qancha savollar tug'iladi. Keng miqyosdagi elektr uzilishlari jamiyat va iqtisodiyotga katta zarar yetkazadi. Mutaxassislarining fikricha, elektr energiyasining uzilishi elektr energiyasi ishlab chiqarish va elektr energiyasi iste'molchilariga bevosita ta'sir qiladi. Elektr uzilishining bevosita iqtisodiy ta'siri qisqa vaqt ichida o'zini namoyon qiladi. Elektr energiyasini yetkazib berishdagi uzilishlar natijasida elektr ta'minoti korxonalarining elektr energiyasini yetkazib berishdan tushgan daromadlari kamaymoqda. Bundan tashqari, muammolarni bartaraf etish xarajatlari tufayli katta iqtisodiy yo'qotishlar mavjud. Bloom Energy shuningdek, elektr ta'minotidagi uzilishlardan eng ko'p zarar ko'rishi beshta sektor: ma'lumotlar markazlari, ishlab chiqarish, chakana savdo, sog'liqni saqlash va ta'lim sohalari bo'lishini aytdi. Shuning uchun elektr energetikasini yaxshilash juda zarur.

Xo'sh, elektroenergetika sohasiga investitsiyalarni qanday maqsadda jalb qilish zarur, bu qanday bosqichlardan iborat?

Ma'lumki, ishlab chiqarilgan elektr energiyasini kerakli manzilga yetkazish elektr o'tkazgichlar orqali amalga oshirilib, elektr energiyasini to'liq manzilga to'xtovsiz yetkazib berish elektr o'tkazgichlarga bog'liq. Shuningdek, elektr energiyasini iste'molchilarga bir xilda taqsimlanishini ta'minlovchi transformatorlarning quvvati yetarli emasligi ham elektr ta'minotidagi uzilishlar sabablaridan biri hisoblanadi. Energetika sanoatiga sarmoya kiritishning birinchi bosqichi elektr uzatish liniyalarini yaxshilash va transformatorlar sonini ko'paytirishni nazarda tutadi.

Nima uchun elektr uzatish liniyalarini yaxshilash kerak? Chunki iste'molchilarga elektr energiyasini yetkazib berishning yagona yo'li elektr uzatish liniyalaridir. Elektr energiyasini ma'lum masofaga uzatishda chiziqli simlarda quvvat yo'qotishlari imkon qadar kichik bo'lishi kerak. Shunga ko'ra, elektr uzatish liniyalarining samaradorligi yuqori bo'ladi, ya'ni ko'proq energiya iste'molchilarga etib boradi. Elektr uzatish liniyasining simlaridagi quvvat yo'qotishlari asosan ular orqali o'tadigan oqimning kvadratiga va elektr uzatish liniyasining simlarining faol qarshiligiga bog'liq. Oqim qanchalik katta bo'lsa, quvvat yo'qotilishi shunchalik katta bo'ladi. Agar chiziqlardagi oqim katta bo'lsa, unda bu simlarning tasavvurlar maydonlarini katta qilish kerak. Quvvat yo'qotishlarini kamaytirish uchun simlarning faol qarshiligini kamaytirish kerak. Muayyan uzunlikdagi simning faol qarshiligini asosan uning tasavvurlar maydonini oshirish orqali kamaytirish mumkin. Bu, o'z navbatida, chiziqli simlar narxining oshishiga olib keladi. Bunga qo'shimcha ravishda, chiziqdan o'tadigan oqim kuchayishi bilan chiziq simlarining harorati ortadi. Fizika qonunlariga ko'ra, metallarning harorati qancha yuqori bo'lsa, ularning elektr o'tkazuvchanligi shunchalik past bo'ladi. Bu energiya sarfini oshirishga olib keladi. Bundan tashqari, quvvat sarfini kamaytirishning yana bir usuli - chiziq simlarini toza saqlashdir. Havodagi chang, ifloslanish va chiziq simlaridagi boshqa qotishmalar ham yuqori quvvat sarfiga olib keladi. Bunday holda, samarali usul elektr uzatish liniyalarining simlarini izolyatsiya qilishdir.

Hozirgi vaqtda polietilen izolyatsiyalangan kabellarning o'rtacha narxi ish kuchlanishiga qarab 35 000 dan 1 million so'mgacha bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, tayanch o'rnatishni hisobga olmaganda, aholiga elektr energiyasini yetkazib berish uchun 50 km masofaga havo orqali elektr uzatish liniyalarini olib o'tishga o'rtacha 700 ming AQSh dollari sarflanishi mumkin. Shuningdek, 25 ta xonadonga transformator o'rnatishning o'rtacha narxi 35 million so'mni tashkil etadi. Buning uchun o'rtacha qiymati 1 milliard 400 million so'm bo'lgan 40 dona ana shunday transformator, faqat bitta hududiy

uzel o'rnatish talab etiladi. Bunday 50 ta tuman tuguniga ega tumanni misol qilib oladigan bo'lsak, elektr tarmoqlarini tortish bilan birga transformatorlarni o'rnatish uchun o'rtacha 7 million AQSH dollari kerak bo'ladi. Ushbu xarajatlarni investitsiya dasturlari orqali qoplash eng samarali usuldir.

Investitsiya dasturi bo'yicha yig'ilgan bu mablag'larni qanday qaytarish mumkin? Xo'jalik har oyda o'rtacha 400 kvadrat metr elektr energiyasidan foydalansa, amaldagi tarif narxlaridan kelib chiqib, 118 ming so'm elektr energiyasi iste'mol qiladi. Agar 50 ming xonadonga ega tumanni misol qilib olsak, 1 oylik elektr energiyasi iste'moli uchun aholidan o'rtacha 5 million 900 million so'm undirish mumkin. Bu yiliga 6 million 200 ming AQSh dollarini tashkil etadi. Shunday qilib, investitsiyalar orqali jalb qilingan mablag'lar 2 yildan kamroq vaqt ichida to'liq to'lashi mumkin. Agar kafolat sifatida investorlarga faqat ichki iste'mol uchun investitsiya kiritgan shahar yoki viloyat aholisi tomonidan to'lanadigan 5 yillik shartnoma berilsa, nafaqat shahar, balki elektr infratuzilmasini to'liq o'zgartirishga erishish mumkin bo'ladi. qishloq joylarda ham. To'g'ri, davlat byudjetiga tushayotgan mablag'lar kamaymaydimi degan savol tug'ilishi mumkin, lekin kafolat sifatida faqat uy xo'jaliklarining shaxsiy iste'moli uchun to'lovlar ko'rsatilgan. Oilaviy biznes bundan mustasno.

Elektr energetikasini faqat elektr uzatish liniyalarini yaxshilash va yangi transformatorlarni o'rnatish orqali rivojlantirish mumkin emas. Uy xo'jaliklari soni kundan-kunga ko'payib, mahsulot ishlab chiqarish hajmi ortib borayotgani uchun bu etarli emas. Gala kompaniyasining maqsadi elektr energiyasi ishlab chiqarishni ko'paytirishdir. Bu energetika sohasiga investitsiyalarning ikkinchi bosqichidir. Ikkinchi bosqichda nima qilish kerak?

Ma'lumki, O'zbekiston yer osti boyliklari bo'yicha yetakchi davlatlardan biridir. Bunday ulkan mineral resurslarga ega mamlakatga ularni qazib olish va qayta ishlash uchun juda katta miqdorda elektr energiyasi kerak. Masalan, ko'p miqdorda elektr energiyasini talab qiluvchi tarmoqlar titan, alyuminiy, magniy, sintetik tola, sintetik kauchuk, sintetik ammiak ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. Bir tonna titan ishlab chiqarish uchun 60 000 kVt/soat, magniy ishlab chiqarish uchun 26 000 kVt/soat va alyuminiy ishlab chiqarish uchun 20 000 kVt/soat elektr energiyasi talab qilinadi.

Demak, energiya sarfi ishlab chiqarilgan mahsulot tannarxining asosiy qismini tashkil etsa, bunday ishlab chiqarish energiyani ko'p talab qiluvchi ishlab chiqarish deyiladi. Elektr energiyasi kam iste'mol qilinadigan sanoat tarmoqlariga qora metallurgiya (elektrometallurgiyadan tashqari), soda va qog'oz ishlab chiqarish, mashinasozlik, mebel, fanera va to'qimachilik sanoati kiradi. Mamlakatimiz sanoatni rivojlantirish dasturlarida yuqoridagi tarmoqlarni takomillashtirish ham asosiy o'rinni egallaydi.

Tez rivojlanayotgan mamlakatimiz elektroenergetikasida elektr stansiyalari quvvatini oshirish eng dolzarb muammodir. Bu ham katta mablag' talab qiladi. Lekin mavjud elektr stansiyalarini modernizatsiya qilish yangi elektr stansiyasini qurish emas, balki pulni tejash demakdir. O'zbekistondagi mavjud elektr stansiyalarini yangi generatorlar yoki qo'shimcha elektr generatorlari bilan boyitish bunga misoldir. 40 million tonnadan ortiq mis zahirasiga ega bo'lgan mamlakat uchun bu hatto arzonroq bo'lishi mumkin. Ushbu stansiyalarni modernizatsiya qilishga yo'naltirilgan investitsiya mablag'larini investorlarga foyda ko'rinishida qaytarish ham birinchi bosqich yechimi sifatida amalga oshirilishi mumkin.

Bunday chalg'itadigan narsalar o'rniga, investitsiyalarni shamol yoki quyosh fermalarini qurishga sarflash mumkinmi degan savol tug'ilishi mumkin. Biroq, yangi elektr stansiyalarini yagona tarmoqqa ulash joriy uzilishlarni kuchaytirishi mumkin. Uchinchi bosqichda uzoq muddatli dasturlar sifatida shamol stansiyalari yoki quyosh elektr stansiyalari qurilishini amalga oshirish samarali bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2018-yil 3-oktabr kuni elektr energetikasidagi ishlar holatini chuqur tahlil qilish va tarmoqni yanada rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlarni belgilashga bag'ishlangan yig'ilishda:

- Elektr energetikasi iqtisodiyotning “motori” bo‘lib, bu tarmoqsiz ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni, umuman, hayotni tasavvur etib bo‘lmaydi, – dedi u.
- Mamlakatimizda Jami 14 Ming megavatt elektr energiyasi ishlab chiqarish quvvatiga ega bo‘lib, uning 86 foizini issiqlik elektr stansiyalari tashkil etadi.

Vaholanki, issiqlik elektr stansiyalarining 84 foizi deyarli yarim asr avval ishga tushirilgan bo‘lsa, ularning atigi 83 foizi ishlab turibdi.

Rivojlangan mamlakatlarda 1 kilovatt elektr energiyasi ishlab chiqarishga 240-260 gramm yoqilg‘i sarflansa, mamlakatimizdagi ayrim stansiyalarda ikki barobar ko‘p yoqilg‘i sarflanadi.

Mamlakatimiz iqtisodiyotining rivojlanishi natijasida 2030 yilgacha elektr energiyasiga bo‘lgan ehtiyoj 20 ming megavattga yetkaziladi.

Mamlakatimizda elektr energiyasi asosan tabiiy gazni yoqish orqali ishlab chiqariladi. Gaz resurslari cheklangan hozirgi sharoitda 2030 yilgacha undan ko‘proq foydalanish qayta tiklanmaydigan tabiiy resurslarning katta miqdorini isrof qilish demakdir.

- Atom elektr stansiyasining ishga tushirilishi yoqilg‘i sarfini kamaytirishning mutlaqo yangi yechimlaridan biri bo‘ladi, ammo buning uchun 8-10 yil kerak bo‘ladi. Shunday ekan, mavjud muammolarni tezroq bartaraf etish va tarmoqni tubdan rivojlantirish, eng muhimi, qisqa muddatda tizimda sezilarli ijobiy o‘zgarishlarga erishish zarur, dedi Prezidentimiz.

Yig‘ilishda 2030-yilgacha qo‘shimcha 12,5 ming MVt talab qilinadigan quvvatni yaratish, jumladan, kombinat sikl stansiyalari, atom elektr stansiyalari, gidroelektr stansiyalarini qurish va mavjudlarini modernizatsiya qilish, Sirdaryoda energiya bloklarini yangilash, Toshkent, Navoiy, Taxiatosh issiqlik elektr stansiyalari. Elektr ta‘minoti tizimida davlat-xususiy sheriklikni joriy etish orqali zarur quvvatlarni ishga tushirish.

Bundan tashqari, “O‘zbekenergo” AJga investitsiyalar bo‘yicha davlat qo‘mitasiga quvvati 3,9 ming MVt bo‘lgan kombine va gaz turbinali stansiyalari, shuningdek, ko‘mirda ishlaydigan issiqlik elektr stansiyalari, quyosh va Angren shahri va Surxondaryo viloyatidagi shamol elektr stansiyalari.

Yig‘ilishda yangi elektr energetika obyektlarini qurishni jadallashtirish bo‘yicha vazifalar belgilab olindi.

Shu munosabat bilan elektr energiyasini sotishdan tushgan mablag‘ning 15 foizini investisiya loyihalarini moliyalashtirish va kreditlarni qaytarishga yo‘naltirish zarurligi qayd etildi.

Moliya vazirligi, Investitsiyalar bo‘yicha davlat qo‘mitasi va “O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyatiga loyihani moliyalashtirish manbalarini aniqlash vazifasi yuklatildi.

- Tizimda amalga oshirilayotgan modernizatsiya va rekonstruksiya ishlari bu sohaga davlat-xususiy sheriklik asosida xususiy sektorni jalb etishni taqozo etmoqda. Biroq bunga na qonunchilik bazasi, na texnik infratuzilma tayyor emas. Masalan, xususiy korxonalar tomonidan ishlab chiqarilgan elektr energiyasini energiya tizimiga qabul qilish masalasi haligacha hal etilmagan. Oddiy misol: Turkiyada elektr energiyasining 60 foizi, Janubiy Koreyada esa 20 foizi xususiy korxonalar tomonidan ishlab chiqariladi, dedi Prezident.

Iqtisodiyot vazirligi, Moliya vazirligi, Davlat raqobat qo‘mitasi va “O‘zbekenergo” AJ zimmasiga xususiy sektorni sohaga jalb etish, shuningdek, huquqiy, tashkiliy va texnologik asoslarni rivojlantirishni ta‘minlash vazifasi yuklatildi. xalqaro ekspertlar xulosalari asosida davlat-xususiy sheriklik mexanizmi .

Yig‘ilishda 30 yildan ortiq faoliyat ko‘rsatayotgan tarmoqlarning 62 foizi, taqsimlash tarmoqlaridagi 57 foizi hamda 39,6 ming transformator punkti yangilanishi zarurligiga alohida e‘tibor qaratildi. 2017-2021 yillarga mo‘ljallangan dasturga ko‘ra, joriy yilda 34 ming kilometr elektr uzatish tarmoqlari va 7

ming transformator punkti, 2019 yilda 7 ming kilometr elektr uzatish tarmoqlari va 2 ming transformator yangilanishi kerak.

O‘zbekiston Tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi, Moliya vazirligi, Iqtisodiyot vazirligi va “O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyatiga dasturda belgilangan tadbirlarni barqaror moliyalashtirish manbalari bilan ta’minlash vazifasi yuklatildi.

“O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyatiga investitsiya majburiyatlarini bajarish maqsadida moliyaviy ahvolini mustahkamlash choralari ko‘rish vazifasi yuklatildi. Bundan tashqari, “O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyatiga 2019-2021-yillarda Tiklanish va taraqqiyot jamg‘armasi oldidagi asosiy qarzini to‘lash muddatini 3 yilga uzaytirish bo‘yicha konsessiya berish masalasi ko‘rib chiqildi.

Yetkazib berilayotgan elektr energiyasi uchun qarz undirish samaradorligini yanada oshirish zarurligi ta’kidlandi. Ijroiya byurosi elektr energiyasidan qarzdorlikni kamaytirish bo‘yicha ko‘rilayotgan chora-tadbirlar samaradorligini yanada oshirishi zarurligi ta’kidlandi.

Energiya resurslarini hisobga olishning avtomatlashtirilgan tizimini joriy etish sustkashlikka olib kelinayotgani tanqid qilindi.

Masalan, Buxoro, Jizzax va Samarqand viloyatlarida mazkur tizimni joriy etish xorijiy kompaniya bilan tuzilgan shartnoma qayta ko‘rib chiqilganligi sababli tasdiqlangan jadvaldan 15 oyga kechiktirilmoqda.

“O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyati, Investitsiyalar bo‘yicha davlat qo‘mitasi Buxoro, Jizzax va Samarqand viloyatlarida 1,4 million iste’molchini avtomatlashtirilgan tizimga ulash ishlarini tezlashtirishi zarurligi ta’kidlandi. Boshqa hududlarda 2019-2021-yillarda Osiyo taraqqiyot banki krediti hisobidan yaqin 3 yilda avtomatlashtirilgan tizimni joriy etish, yagona ACS markazini yaratish, 5,6 million dona zamonaviy elektr hisoblagichlarni o‘rnatish vazifalari hal etilmoqda. . yillar tayinlangan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tegishli mutasaddilarga qo‘shni davlatlar energetika tizimlariga tranzit xizmatlari KO‘rsatish, ular bilan muzokaralar boshlash, tranzit va eksport salohiyatidan samarali foydalanish bo‘yicha “Yo‘l xaritasi”ni ishlab chiqish bo‘yicha topshiriqlar berdi. bizning mamlakatimiz.

Yangi energiya ishlab chiqaruvchi quvvatlarni yaratishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini keng joriy etish “O‘zbekenergo” aksiyadorlik jamiyatining asosiy vazifasi Bo‘lishi zarurligi ta’kidlandi.

Yig‘ilishda elektr energetika majmuasi faoliyatini tubdan takomillashtirish zarurligi qayd etilib, sohani ilg‘or rivojlantirish bo‘yicha muhim vazifalar belgilab olindi.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati:

1. Рахимова, Қ. Н. Қ. (2022). Яшил бизнес аҳамиятининг ортиб боришининг ижтимоий-иқтисодий зарурати. *Scientific progress*, 3(2), 880-885.
2. Rakhimova, K. (2022). SOCIO-ECONOMIC NECESSITY OF INCREASING THE IMPORTANCE OF GREEN BUSINESS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4), 1034-1037.
3. Husanbek, Q., & Raximova, K. N. (2022). OILAVIY KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI. *Gospodarka i Innowacje*. 24, 1103-1108.
4. Мохигул, А. & Рахимова, К. (2022). ҚУРИЛИШ МАТЕРИЛЛАРИ САНОАТИ КОРХОНАЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚИШ ПОТЕНЦИАЛИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ СТРАТЕГИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 24, 999-1002.

5. Raximova, K. N., & Abdurahmon Mominjon og, A. (2022). YASHIL HOM–ASHYOLARDAN QURILISH SOHALARIDA FOYDALANISH SAMARADORLIGI. *Gospodarka i Innowacje*. 24, 957-960.
6. Qizi, R. K. N. M., & Kadirovna, A. M. (2022). ISHCHI KUCHIGA TALAB VA TAKLIFNI ISTIQBOLLASHTIRISH. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 149-153.
7. Рахимова, К. Н. Турсунов, О. Мирзаев, Р. Б. Ахмадалиева, М. К. & Кодиров, А. (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА «ЯШИЛ МОЛИЯ» ТИЗИМИНИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Gospodarka i Innowacje*. 28, 90-96.
8. Kizlarkhon, R. (2022). ECONOMICAL USE OF LAND AND WATER RESOURCES WITH THE OPTIONS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09)*, 148-151.
9. Абдусаматов, Д. А. (2022). КЛАССИФИКАЦИЯ ПРИЕМНИКОВ ОПТИЧЕСКОГО ИЗЛУЧЕНИЯ ДЛЯ РАЗРАБОТКИ ОПТОЭЛЕКТРОННЫХ ИНФОРМАЦИОННО-ИЗМЕРИТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ. *Gospodarka i Innowacje*. 24, 986-988.
10. Абдусаматов, Д. А. & Рахимов, Н. Р. (2021). Технологические Особенности Изготовления Афф-Пленок И Приборных Структур На Их Основе.
11. Рахимов, Н. Р. & Абдусаматов, Д. А. (2021). Определение Природы Возникновения Аномального Фотонапряжения И Разработка Оптрона На Их Основе.
12. Madvaliyev B., Rakhimova K. The Role of Small Business and Private Entrepreneurship in the Economy //American Journal of Social and Humanitarian Research. – 2022. – Т. 3. – №. 11. – С. 264-267.
13. Абдусаматов, Д. А. (2022). Классификация Приемников Оптического Излучения Для Разработки Оптоэлектронных Информационно-Измерительных Систем. *Gospodarka i Innowacje*. 24, 986-988.
14. Kuldashov, O. N., Komilov, A. O., & Abdusamatov, D. A. (2022). COMPUTER MODEL OF IONIZER. *International Journal of Advance Scientific Research*, 2(12), 133-139.
15. Consumer.gov.uz - Raqobatni rivojlantirish va iste'molchilar huquqlarini himoya qilish qo'mitasi. 23/05/2022
16. utg.uz – “O‘ztransgaz” АК. 27.01.2022
17. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti. Kitoblar.
18. Kadirovna, A. M. (2022). CONSTRUCTION ENTERPRISES OF THE LEVEL OF USE OF PRODUCTION POTENTIAL. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEWS ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(10)*, 137-141.
19. Akhmadaliyeva, M. (2022). REFORMS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE DEVELOPMENT OF FAMILY SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN OUR COUNTRY. *Gospodarka i Innowacje*. 22, 439-442.
20. Мохигул, А. & Рахимова, К. (2022). Курилиш материаллари саноати корхоналарида ишлаб чиқиш потенциалидан самарали фойдаланиш стратегиясини шакллантириш йўналишлари. *Gospodarka i Innowacje*. 24, 999-1002.
21. Burkhonovich, M. R., & Kadirovna, A. M. (2022). IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL ECONOMIC IMPACT OF PRODUCT COST REDUCTION ON THE BASIS OF COST-EFFECTIVE USE OF RESOURCES. *Thematics Journal of Economics*, 8(1).

22. Рахимова, К. Н., Турсунов, О., Мирзаев, Р. Б., Ахмадалиева, М. К., & Кодиров, А. (2022). Ўзбекистонда «Яшил Молия» Тизимини Йўлга Қўйиш Ва Такомиллаштириш Йўналишлари. *Gospodarka i Innowacje*. 28, 90-96.
23. Qizi, R. K. N. M., & Kadirovna, A. M. (2022). Ishchi Kuchiga Talab Va Taklifni Istiqbolashtirish. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 149-153.